

УДК 37.013. 53

Житинська М. О.

МОДЕЛЬ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ В УМОВАХ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ЦЕНТРУ СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

В статті визначено актуальність моделювання процесу соціально-педагогічної підтримки життєдіяльності людей похилого віку, окреслено два підходи в процесі моделювання: технологічний та геронтологічний. Автором запропонована авторська структурно-функціональна модель соціально-педагогічної підтримки життєдіяльності людей похилого віку в умовах територіального центру соціального обслуговування, що спрямована на підвищення якості життя людини у старості. Як певний алгоритм дій, вона представлена взаємопов'язаними компонентами: цільовим, змістовно-технологічним, організаційним та результативним. Означено мету та основні завдання кожного з компонентів та доведено інноваційність розробленої моделі в сучасних умовах розвитку українського суспільства.

Ключові слова: моделювання, люди похилого віку, соціально-педагогічна підтримка, модель соціально-педагогічної підтримки життєдіяльності людей похилого віку.

Соціально-педагогічна підтримка визначається як соціально-педагогічна діяльність, спрямована на виявлення, визначення та вирішення проблем дитини з метою реалізації та захисту її прав на повноцінний розвиток та освіту [1]. У випадку соціально-педагогічної підтримки людей похилого віку, то ми визначаємо, що допомога полягає в тому, що професійно підготовлені люди виявляють, визначають і допомагають у вирішенні проблем людини похилого віку, яка опинилася в ситуації, коли порушуються її базові права та не задовольняються потреби.

Важливою дослідницькою метою, що направлена на обґрунтування та реалізацію соціально-педагогічної підтримки життєдіяльності людей похилого віку є моделювання цього процесу.

Мета статті: розкриття змісту структурно-функціональної моделі соціально-педагогічної підтримки життєдіяльності людей похилого віку в умовах територіального центру соціального обслуговування спрямованої на підвищення якості життя людини у старості.

Модель – це аналог (схема, структура, знакова система) певного фрагмента природної або соціальної реальності, породження людської культури, концептуально-теоретичного утворення – оригінала моделі. Вона призначена для збереження та розширення знань (інформації) про оригінал, конструювання оригінала, перетворення чи керування ним [2].

М. Горячкова визначає моделювання як «побудову принципової схеми, що відображає реальний педагогічний процес або явище» [3].

В основу побудови моделі соціально-педагогічної підтримки життєдіяльності людей похилого віку в умовах територіального центру соціального обслуговування нами покладений технологічний та геронтологічний підхід.

Розглядаючи соціально-педагогічну підтримку людей похилого віку з точки зору технологічного підходу, ми вважаємо за доцільне характеризувати її як соціально-педагогічну технологію.

У науковій літературі існує ряд визначень поняття «соціальні технології». Так, А. Афанас'єв визначає соціальну технологію елементом механізму управління; Н. Стефанов розглядає соціальну технологію як діяльність в результаті якої досягається поставлена мета і змінюється об'єкт дослідження.

На думку А. Зайцева, соціальна технологія – це сукупність знань про способи і засоби організації соціальних процесів, самі ці дії, що дозволяють досягти поставленої мети.

За визначенням професора А. Капської, технології соціальної роботи розглядаються як сукупність прийомів, методів та впливів, що застосовуються соціальними службами, окремими закладами соціального обслуговування з метою досягнення успіху соціальної роботи та забезпечення ефективності реалізації завдань соціального захисту населення [4].

Технології, що використовуються в соціальній роботі, виступають переважно у формі знань (науки); знань та умінь (навчання); знань, умінь та досвіду (діяльність). Спираючись саме на діяльнісний аспект трактування соціальних технологій дозволяє визначити такі її види: контроль, профілактика, терапія, реабілітація, патронаж, супровід, підтримка, допомога, захист, страхування, опікунство та посередництво [5].

Варто зазначити, що соціально-педагогічні технології на думку П. Павленок, М. Галагузової є різновидом соціальних і педагогічних технологій. За своєю сутністю соціально-педагогічна технологія є поетапною, спеціально організованою діяльністю.

В контексті нашого дослідження технологія розуміється нами як спосіб реалізації соціально-педагогічної підтримки людей похилого віку на основі підбору форм, методів, прийомів та засобів соціально-педагогічної підтримки.

Виділяють два напрямки технологій соціально-педагогічної підтримки, що реалізуються безпосередньо – через індивідуальну допомогу та через соціальне оздоровлення соціуму (М.П.Гурьянова) [6]. Відповідно можемо виділити два рівні технологій соціально-педагогічної підтримки людей похилого віку: особистісний (включає допомогу та сприяння в задоволенні потреб, соціальних інтересів людини похилого віку, встановлені соціальних

контактів тощо) та інституціональний (включає соціально-правову та соціально-економічну підтримку, тобто формування законодавчої бази захисту людини похилого віку, системи дотацій, пілг, створення мережі соціальних установ для даної вікової категорії).

При моделюванні соціально-педагогічної підтримки життєдіяльності людей похилого віку в умовах територіального центру соціального обслуговування слід використовувати геронтологічний підхід. Тобто, ми вважаємо, що при організації соціально-педагогічної підтримки слід враховувати відмінність у фізіологічному (нормальному), паталогічному та оптимальному процесах старіння. Крім того, слід враховувати різницю у потенційних резервних можливостях людей похилого віку, вікові обмеження даної категорії населення.

В побудові моделі ми орієнтуємося на те, що вона має містити основні компоненти, які мають відображати соціально-педагогічну підтримку життєдіяльності людей похилого віку як цілісний процес взаємодії та взаємозалежності усіх елементів в умовах конкретного соціокультурного середовища, а саме в умовах територіального центру соціального обслуговування.

Н. Курилович в дисертаційному дослідженні «Технологии социально-педагогической поддержки как средства активизации пожилого человека в учреждениях социальной защиты населения» визначає три компоненти моделі соціально – педагогічної підтримки людей похилого віку: цілепокладання, реалізація та результат [7].

Н. Ермак проектуючи модель педагогічної підтримки якості життя людей похилого віку виділяє мотиваційний, змістовий, процесуальний, методичний, результативний компоненти [8].

Авторська структурно-функціональна модель організації соціально-педагогічної підтримки життєдіяльності людей похилого віку в умовах територіального центру соціального обслуговування включає чотири компоненти

Цільовий (визначення мети, завдань, принципів організації соціально-педагогічної підтримки життєдіяльності людей похилого віку в умовах територіального центру соціального обслуговування).

Метою соціально-педагогічної підтримки життєдіяльності людей похилого віку в умовах територіального центру соціального обслуговування є організація спільної діяльності фахівців соціальної сфери та людини похилого віку, в процесі якої виявляються проблеми, потреби в похилому віці, активізуються внутрішні можливості, які підтримують суб'єктність щодо власного життя і підвищується якість життя. Визначена мета пов'язана з сучасними вимогами суспільства до зміни акценту на відтворення потенціалу людей похилого віку, як суб'єктів якісних змін.

Для забезпечення мети необхідне розв'язання наступних завдань, серед яких:

- створити мультидисциплінарні команди для організації та здійснення соціально-педагогічної підтримки життєдіяльності людей похилого віку базі обраних нами закладів, що працюють з даною геронтологічною групою населення;

- підготувати до соціально-педагогічної роботи з людьми похилого віку фахівців різного профілю та волонтерів;

- сформувати мотивацію, позитивну спрямованість людини похилого віку, внутрішню потребу в активності, самовдосконаленні та саморозвитку через розробку та впровадження програм навчання людей похилого віку в Університеті третього віку, що сприяли б життєвій задоволеності та підвищенню якості життя людини у старості.

Соціально-педагогічна підтримка людей похилого віку базується на принципах етики соціально-педагогічної роботи, що включають гуманість, визнання людини найвищою цінністю та захист її людських прав.

На нашу думку, організація соціально-педагогічної підтримки життєдіяльності людей похилого віку буде ефективною при дотриманні таких принципів:

- безперервність, системність, комплексність в забезпеченні соціально-педагогічною підтримкою життєдіяльності людей похилого віку в умовах територіального центру соціального обслуговування (єдність форм, методів, прийомів вирішення різних проблем людини похилого віку);

- толерантність та емпатія ;

- опора на активність та суб'єктність людини похилого віку;

- врахування та використання життєвого досвіду людини похилого віку;

- прогностичний вплив соціально-педагогічної підтримки на соціальний розвиток особистості людини похилого віку;

- принцип взаємодії фахівця соціальної сфери та людини похилого віку, орієнтованої на досягнення спільної мети.

Врахування окреслених принципів на всіх етапах організації соціально-педагогічної підтримки життєдіяльності людей похилого віку в умовах територіального центру соціального обслуговування, на нашу думку, дозволить побудувати цілісну систему роботи з визначеною категорією населення.

Змістовно-технологічний (передбачає розробку комплексної програми соціально-педагогічної підтримки життєдіяльності людей похилого віку). Дана програма складається з трьох блоків:

1. *Програма підготовки фахівців та волонтерів до соціально-педагогічної підтримки життєдіяльності людей похилого віку.*

Мета: теоретична та практична підготовка фахівців та волонтерів до соціально-педагогічної підтримки життєдіяльності людей похилого віку. Для реалізації поставленої мети були викремлені основні завдання:

- засвоєння знань з основ геронтоосвіти, соціальної геронтології, геронтопсихології;
- формування знань, умінь та навичок взаємодії та підтримки людей похилого віку;
- правова освіта в галузі захисту прав людей похилого віку;
- формування умінь та навичок надання соціально-педагогічних послуг людям похилого віку.

2. Програма навчання людей похилого віку в Університеті третього віку.

Мета: надання теоретичних та практичних знань, умінь та навичок людям похилого віку в умовах Університету третього віку та допомога у подоланні життєвих проблем та формування життєвої задоволеності. Для реалізації поставленої мети були викремлені основні завдання:

- формування адекватної самооцінки, соціальної та психологічної компетентності людини похилого віку;
- розвиток умінь подолання життєвих труднощів;
- формування основ мотиваційно-ціннісного ставлення до власного здоров'я;
- розвиток творчих здібностей, розкриття творчого потенціалу;
- формування основ комп'ютерної грамотності.

Організаційний (методи, форми та засоби соціально-педагогічної підтримки життєдіяльності людей похилого віку в умовах територіального центру соціального обслуговування).

Результативний (кінцевий результат).

Результативний компонент соціально-педагогічної підтримки відображається в позитивній динаміці рівня життєвої задоволеності, підвищенні якості життя людей похилого віку. Окрім того, очікувальним результатом стало підвищення рівня професійної компетентності фахівців різного профілю та волонтерів, які працюють з людьми похилого віку.

Отже, під спроектованою нами структурно-функціональною моделлю соціально-педагогічної підтримки життєдіяльності людини похилого віку територіального центру соціального обслуговування розглядаємо програму, яка має певну структуру, а також шляхи вирішення поставлених завдань.

Структурно - функціональну модель соціально-педагогічної підтримки життєдіяльності людей похилого віку в умовах територіального центру соціального обслуговування представлено у таблиці 1.

Модель соціально-педагогічної підтримки життєдіяльності людей похилого віку в умовах територіального центру соціального обслуговування

1. Цільовий компонент			
<p>Мета організація спільної діяльності фахівця соціальної сфери та людини похилого віку, в процесі якої виявляються проблеми, потреби людини в похилому віці, активізуються внутрішні можливості, що підтримують суб'єктність щодо власного життя і як результат – підвищення якості життя.</p>			
<p>Завдання</p>			
<p>створення мультидисциплінарних команд для організації та здійснення соціально-педагогічної підтримки життєдіяльності людей похилого віку</p>	<p>сформувані мотивацію, позитивну спрямованість людини похилого віку, внутрішню потребу в активності, самовдосконаленні та саморозвитку через розробку та впровадження програм навчання людей похилого віку в Університеті третього віку.</p>	<p>підготувати до соціально-педагогічної роботи з людьми похилого віку фахівців різного профілю та волонтерів</p>	
<p>Принципи Активність та суб'єктність людини похилого віку; опора та використання життєвого досвіду людини похилого віку; системність та комплексність при організації соціально-педагогічної підтримки; прогностичний вплив на соціальний розвиток людини похилого віку; спільна діяльність, суб'єкт-об'єктні відносини орієнтовані на спільну мету; толерантність та емпатія.</p>			
2. Змістовно-технологічний компонент:			
Мотиваційний	Соціально-орієнтований	Особистісно-фізіологічний	Практично-діяльнісний
<p>Направленість на активізацію внутрішніх сенсоутворюючих мотивів життя, усвідомлення вибору дій, життєва</p>	<p>Включеність людини похилого віку в соціальне середовище, прояв громадянської активності, участь в</p>	<p>Ціннісне ставлення до власного здоров'я, вибір моделі поведінки щодо збереження фізичної активності</p>	<p>Застосування людьми похилого віку знань в діяльності, усвідомлення можливостей до самореалізації, саморозвитку, самоосвіти.</p>

задоволеність	діяльності громадських організацій, клубів, гуртків.		
Комплексна програма соціально-педагогічної підтримки людей похилого віку			
Програма підготовки фахівців та волонтерів до соціально-педагогічної підтримки людей похилого віку		Програма навчання людей похилого віку в Університеті третього віку	
3. Організаційний компонент:			
Методи:	лекції, бесіди, практичні завдання, індивідуальна робота, тренінги, анкетування, тестування.	Форми:	навчання та дозвілля
		Засоби:	робочі навчальні програми, методичні рекомендації
4. Результативний компонент: позитивна динаміка рівня життєвої задоволеності, підвищення якості життя людей похилого віку.			

Таким чином, ми представили й надали характеристику розробленої нами моделі соціально-педагогічної підтримки життєдіяльності людей похилого віку, в умовах територіального центру соціального обслуговування, яка складається з чотирьох компонентів:

- цільовий (мета, завдання, принципи підтримки);
- змістовно-технологічний компонент (комплексна програма соціально-педагогічної підтримки життєдіяльності людей похилого віку, що містить у собі програму підготовки фахівців різного профілю та волонтерів, програму навчання людей похилого віку в Університеті третього віку);
- організаційний компонент (форми, методи та засоби організації соціально-педагогічної підтримки життєдіяльності людей похилого віку);
- результативний компонент.

Узагальнюючи зазначене вище, можна зробити висновок про інноваційність розробленої нами моделі соціально-педагогічної підтримки життєдіяльності людей похилого віку в умовах територіального центру соціального обслуговування того, що:

- по-перше, були створені мультидисциплінарні команди для організації та здійснення соціально-педагогічної підтримки життєдіяльності людей похилого віку на базах обраних нами закладів, що працюють з даною категорією населення, що дозволяє нам об'єднати та використати ресурси ;
- по-друге, упровадження моделі дозволить підвищити рівень загальної професійної компетентності фахівців різного профілю й волонтерів, які працюють з людьми похилого віку;
- по-третє, модель – це науково обґрунтований алгоритм, що забезпечить логічну впорядкованість й етапність дій усіх суб'єктів соціально-педагогічної підтримки життєдіяльності людей похилого віку.

Використана література:

1. Олиференко Л.Я. Социально- педагогическая поддержка детей группы риска / Л.Я.Олиференко, Т.И.Шульга, И.Ф.Дементьева. - М.: Издательский центр «Академия» 2002. - 256 с.
2. Философский энциклопедический словарь / гл. ред. Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалев, В. Г. Панов. – М. : Сов. энцикл, 1983. – 840 с.
3. Загвязинский В. И. Методология и методика социально-педагогического исследования : книга для соц. пед. и соц. работников / В. И. Загвязинский. – М. : АСОПиР, 1995. – 157 с.
4. Соціальна робота: технологічний аспект: Навчальний посібник / За ред. проф. А.Й.Капської – К.: Центр навчальної літератури, 2004 – 352 с.
5. Котельников Г. П., Яковлев О.Г., Захарова Н.О., Геронтология и гериатрия Москва 1997г. – 224 с.
6. Гурьянова М. П. Сельская школа и социальная педагогика: [пособие для педагогов]. – Мн. : Амалгея, 2000. – 448 с.
7. Курилович Надежда Васильевна. Технологии социально-педагогической поддержки как средство активизации пожилых людей в учреждениях социальной защиты населения : дис. канд. пед. наук 13.00.02 Тамбов, 2004 – 235 с.
8. Н.А.Єрмак. Педагогическая поддержка качества жизни людей пожилого возраста средствами художественного творчества : дис. соиск. доктор.пед наук 13.00.01. Єрмак Наталья Александровна / Ростов-на-Дону, 2009.–415с.

ЖИТИНСКАЯ МАРИЯ АЛЕКСАНДРОВНА, Модель социально-педагогической поддержки жизнедеятельности пожилых людей в условиях территориального центра социального обслуживания.

В статье определена актуальность моделирования процесса социально-педагогической поддержки жизнедеятельности людей пожилого

возраста, обозначены два подхода в процессе моделирования: технологический и геронтологический. Автором предложена авторская структурно-функциональная модель социально-педагогической поддержки жизнедеятельности пожилых людей в условиях территориального центра социального обслуживания, которая направлена на повышение качества жизни человека в старости. Как определенный алгоритм действий, она представлена взаимосвязанными компонентами: целевым, содержательно-технологическим, организационным и результативным. Определены цель и основные задачи каждого из компонентов и доказано инновационность разработанной модели в современных условиях развития украинского общества.

Ключевые слова: моделирование, люди пожилого возраста, социально-педагогическая поддержка, модель социально-педагогической поддержки жизнедеятельности людей пожилого возраста.

ZHYNYNska MARIA, *The model of social-pedagogical support of the life of elderly people in the territorial center of social service.*

The article defines the importance of modeling the process of socio-pedagogical support of life of older people, identified two approaches in the modeling process: technology and gerontology. The author of the author of the structural-functional model of socio-pedagogical support of the life of elderly people in the territorial center of social service, which is aimed at improving the quality of life in old age. As a certain sequence of actions, it presents interrelated components: purpose, content, technological, organizational and productive. Defined the goal and objectives of each of the components and proven innovation model developed in modern conditions of development of Ukrainian society.

Keywords: modeling, elderly, socio-pedagogical support, the model of socio-pedagogical support of life of the elderly.

УДК 364 – 3

Ковальчук О. В.

ГУМАНІСТИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті розкривається гуманістичний аспект соціальної роботи як прикладної діяльності, що спрямована на допомогу людині, групі, спільноті тощо, що опинилася в складних життєвих обставинах. Особлива увага приділена ідеям гуманізму як основоположним принципам практичної соціальної роботи. Розкрито та проаналізовано поняття «гуманізм» з позиції філософського та психолого-педагогічних аспектів та представлена